

КАЗКА ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ЛЮДИНИ

Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

У статті проаналізовано естетичну природу казки як джерела формування духовної культури людини.

Вступ

Сучасна ситуація у світі потребує нагального розв'язання надзвичайної гострої проблеми – самозбереження людства. Це складна системна проблема, яка має не тільки глобально-економічні, політичні, військові, але й духовні, культурні аспекти. Енергетична криза та нестабільність економіки призвели до високого рівня інфляції та зростання безробіття, які затьмарили собою не менш глибинну кризу – культурну і моральну. Динамічність сучасно-

го життя, гострота соціальних конфліктів, комп'ю-

ризація всіх сфер життєдіяльності, культивування матеріального споживання спричинилися до того, що навіть відкриття в галузі природничих і гуманітарних наук, здобутки мистецтва, відродження релігії, які повинні світоглядно змінювати, поглиблювати наше бачення світу здебільшого пропонуються як товари широкого вжитку. Вони не стають носіями, джерелами життя й оновлення світу, тому що не зачіпають процесу духовного виховання людини та не сприяють гуманістичному наповненню її повсякденного життя. Накопичене людством духовне багатство, його культурний, історичний досвід не в змозі відтворити сам себе.

Девіз-сподівання минулих століть «Краса врятує світ!» утратив свою актуальність. Сьогодні, мабуть, доцільніше звучить заклик: «Світе, поспішай рятувати Красу!». А чи потрібна світу, сучасній людині Краса?! Історія людства засвідчує, що не тільки творення краси, але й її сприйняття, збереження завжди вимагали як духовних, так і фізичних тілесних сил. Ще античні греки підкреслювали діалектичну єдність цих сил, які в моменти свого гармонійного співвідношення дозволяли людині і суспільству протистояти хаосу дійсності і не втрачати надію на майбутнє.

Якщо сьогодні в нас ще іноді жевріє бажання доторкнутися до світу Істини, Добра і Краси, а не задовольнятися їх симулякрами, нам потрібно шукати ті культурні джерела, які сприяли б перетворенню цього бажання на свідому духовну потребу й діяльну духовну установку, формуванню особистості, здатної за своїми моральними, діловими якостями, активною життєвою позицією, інтелектуальним розвитком забезпечити суспільний прогрес.

Постановка завдання

Формування духовної культури особистості – це безперервний процес, який здійснюється впродовж усього життя людини як соціального суб'єкта, починаючи з перших годин її життя і завершуючись останніми. Духовна культура – це системно-структуроване утворення. Цілісність цієї системи забезпечується розвитком її структурних елементів,

серед яких особливе місце належить естетичній складовій. Рівень самої естетичної культури забезпечується формами, методами й засобами естетичного виховання та засвідчується мірою естетичного розвитку особистості. Кожна культурно-історична епоха в процесі свого становлення формує та висуває свої пріоритетні засоби розвитку й передавання естетичного досвіду та естетичної культури. Але серед них існують такі, які можуть бути визначені як базові, фундаментальні, що виступають у різні часи й епохи як формівний засіб людського духовно-практичного досвіду. До них передусім належать міф, казка, легенда, гра, свята, обряди, ритуали тощо. Усі вони тією чи іншою мірою відтворюють цілісність ставлення людини до світу, фокусують у собі смислові сторони (несуть у собі й естетичний смисл) цього ставлення.

Естетичний аналіз такого культурного феномену як казка, з'ясування її духовно формівного потенціалу в сучасну інформаційну епоху набув своєї актуальності як у теоретичному плані формування повноти естетичної теорії виховання, так і в духовно-практичному сенсі реального формування естетичного досвіду та естетичної культури особистості.

Стан розробки питання

Виникнення казки як духовного способу освоєння світу ховається в глибині часів домінування міфологічного світогляду, але об'єктом дослідницького інтересу казка стала відносно недавно.

Починаючи з XIX ст., казка та її чарівний світ стає об'єктом дослідження лінгвістів, літературознавців, психологів, педагогів, культурологів, дослідників міфу та фольклору. Вагомий внесок у дослідження казки зробили представники натуралістичного напрямку М.Мюллер, Л.Лайстер, структуралістського – В.Я.Пропп, А.І.Нікіфоров, Е.М.Мелетинський, В.Н.Топоров, представники аналітичної психологічної школи – К.Г.Юнг, М.Л.фон Франц, К.П.Естес. Казку досліджували такі відомі вчені, як Д.С.Лихачов, В.А.Бахтін, А.Н.Веселовський. Істотний внесок у дослідження казки зробили українські вчені О.О.Горачковська, Л.Ф.Дунаєвська, В.Л.Солодухов, Ф.Т.Вашук, та російські В.Д.Шинкаренко, В.М.Нейолов,

Як бачимо, дослідники різних галузей знання долучилися та долучаються до аналізу цього культурного феномену, наголошуючи у своїх спеціальних галузевих пошуках на сутнісній особливості казки як естетичного феномену. На сьогодні, однак, саме ця сутнісна особливість казки не отримала свого належного теоретико-естетичного висвітлення.

Основна частина

Сучасна культурологічна та естетична думка одностайно визначають сутність естетичної культури як сукупності явищ, світовідчуттів, текстів, практик, інститутів, які мають стосунок до передавання, збе-

реження, актуалізації й реалізації естетичного досвіду буття людства чи окремої людини як соціальних суб'єктів певного конкретно-історичного періоду.

Естетична культура найбільш концентрована втілюється в художній культурі, але це не означає, що всі інші сфери творчої людської діяльності позбавлені феномену естетичного. Це стосується й предмета нашого дослідження – казки, яка як мистецький жанр належить до світу мистецтва і художньої культури й тим самим логічно може інтерпретуватися як естетичний феномен. Але статус естетичного феномену казка починає завойовувати з епохи Відродження, коли відбувається активний процес виокремлення мистецтва з ремесла й розширення його, мистецтва, жанрової та видової спеціалізації. Казку активно залучають до свого арсеналу літератури, театр, живопис, музика, кінематограф тощо.

Якщо говорити про відносну хронологію, то казка старша за мистецтво. Про це свідчать численні дослідження казки, у яких застосовуються ті ж методи аналізу, що й до міфу. Багато дослідників не бачить принципових відмінностей між міфом та казкою. Міф являє собою найдавнішу первинну форму духовно-практичного освоєння світу. Сучасний російський дослідник міфу й казки В.Д.Шинкаренко зазначає, що відповідь на питання: «Що виникло раніше – казка чи міф?» не має однозначної відповіді. З цього приводу існує декілька думок. Згідно з першою, казка виникла раніше і є найбільш простою первісною формою речового мислення, за допомогою якої можна було транслювати знання у вигляді простого оповідання. Прибічники іншої думки дотримуються положення про те, що казка виникла тільки після того, як сформувалося аргументуючи це тим, що в казці не розповідається про якихось конкретних персонажів, які жили в конкретний історичний час. У ній розглядаються ідеальні персонажі, яким притаманний ідеальний набір дій, учинків, чітко визначених відносин, емоцій й моральних цінностей. Відповідно до третього погляду казка і міф виникли одночасно і якийсь час між ними не було жодного розподілу. Вони були продуктом мислення, що розвивалося, і тільки після того, як уявлення про оточуючий світ і людину досягли певного рівня у своєму розвитку, вони розділилися між собою за важливістю й достовірністю інформації, яка в них містилася, що як у міфі, так і в казці характеризувала розуміння людиною світу, у якому вона існує. Це розуміння йшло різними шляхами. Казка не пояснювала будови світу, а розповідала про людину, що живе в цьому світі, про те, як людина має чинити в тій чи тій ситуації. (Див. 4, с.141-142).

Мабуть, не є дуже важливим визначення точного історичного часу появи казки. Науковці сьогодні одностайні щодо того, що міфологія і казка виникають у первісному суспільстві, проте на різних етапах його розвитку. Міф як синкретичний спосіб духовно-практичного ставлення людини до світу формується в умовах первіснообщинної праці, чіткої регламентації всіх сторін спільного життя і діяльності. У міфології світ є такою цілісністю, у яку людина органічно входить як невід'ємна його частина. Такі умови не спонукали людину до усвідомлення себе як особистості.

У процесі розпаду родоплеменних відносин, розколу всередині роду, формування структурованої соціальної системи, розподілу праці створюються об'єктивні умови для виокремлення людини як соціального суб'єкта, поступово зникають межі, якими рід обмежував розвиток особистості. На цьому соціальному фундаменті розвивається самосвідомість індивіда, яка засвідчила новий етап у розвитку людини і світу, етап виокремлення людини з навколишнього природного та суспільного середовища. Ці процеси знайшли свій вияв і в суспільній свідомості. З міфу виростає не тільки релігія, мистецтво, філософія, але й казка як прояв фольклорної творчості. Безумовно, казки первісної культури відзеркалювали первісні обряди і міфологічне світовідчуття, а казкарі й слухачі вірили в достовірність того, про що розповідалося в казці. «Казки могли виникати як відгук на реальні події й передавалися як бувальщина, але самі ці події інтерпретувалися в межах панівних міфологічних уявлень про різних духів, які були втіленням сил природи» – наголошує відомий дослідник міфу Є.М. Мелетинський.

Поступово, упродовж історії людства, казка перетворюється в самостійну мовленнєву форму, яка розвивається за своїми специфічними принципами, де визначальними є саме естетичні – принцип духовного споглядання, мімезису, художнього вираження, неUTILІтарності, гри продуктивної фантазії, калокатії, художнього задуму й художньої умовності, естетичної оцінки тощо. Завдяки цьому казка набувала конструктивно-творчого характеру, що так само спонукало розвиток свідомого естетичного ставлення людини до дійсності.

У казці як самостійному духовно культурному утворенні, на відміну від міфу, людина вже свідомо відрізняє своє «Я» від «не Я», усвідомлює свою відмінність від навколишнього середовища. Якщо це навколишнє середовище (природа чи суспільство) не надавало індивіду реальних можливостей для самоствердження, то таку можливість він отримував через світ духовний, у якому казка посіла своє місце. Вона стає поетичною розповіддю про мрії, очікування, прагнення людини. Казка у фантастичній, художньо-естетичній формі ідеально розв'язувала, знімала протиріччя між індивідом і світом, доповнювала брак реального як бажаного й можливого.

Одне з перших тлумачень терміна «казка» знаходимо в граматиці Лаврентія Зизанія «Лексисъ сиречь реченія» (1596) як рівнозначне поняттям «баснь», «байка», У ролі відповідника понять «баснь», «байка», «вимисел» – трактує казку словник Павми Беринди «Лексікон славеноросскій і імен тлькованіє» (1627). У 1649 році у грамоті Верхотурського воєводи Рафа Всеволожського вперше задокументований російський термін «сказка». (Див. 2, с. 6).

Дослідниця українських народних казок Л.Ф.Дунаєвська визначає казки як «епічні оповідання чарівно-фантастичного, алегоричного і соціально-побутового характеру зі своєрідною системою художніх засобів, підпорядкованих героїзації позитивних, сатиричному викриттю негативних образів, часто гротескному зображенню їх взаємодії». (2, с. 6)

У визначенні казки, запропонованому Л.Ф.Дунаєвською увага фіксується саме на естетичній природі казки, яка, на думку дослідниці, проявляється як продуктивно-перетворювальна, духовна діяльність, унаслідок якої відбувається глибинне переживання зіткнення протилежних сторін людського буття – прекрасного і потворного, гармонії і дисгармонії, добра і зла, чуттєво-духовне подолання зла, недосконалості буття за допомогою комічного в усіх його можливих проявах.

Цей погляд на природу казки поділяють укладачі «Свода етнографических понятий и терминов» 1991 року видання, які визначають казку як «вид усної народної прози з домінуючою **естетичною функцією**» (підкреслено нами) (5, с. 302).

Світ казок – це безмежний всесвіт, де зустрічається, спілкується, співіснує світ людей, рослин, тварин, дивних істот, могутніх стихій. Уявити собі культуру народу, у якому не було б казки, – неможливо. Дослідити, порівняти, класифікувати казку дуже складно. Таких намагань теоретична думка знає безліч. Аналізувати їх – не мета нашого дослідження. Для осмислення унікальної естетичної складової казкового світу використаємо найбільш загальний підхід, у якому казки класифікують за критерієм виникнення й функціонування. У цьому аспекті їх поділяють на фольклорні, що побутують у культурі як створені народом, та літературні – ті, що створені конкретними письменниками.

Літературну казку відрізняють від фольклорної за такими ознаками: літературна казка створюється одним чи декількома авторами, фольклорна казка є результатом колективної творчості; літературна казка існує в писемній формі, у чітко зафіксованому тексті, а фольклорна – це завжди усний твір, який переказується і змінюється конкретним оповідачем; літературна казка характеризується більшою різноманітністю сюжетів, що вказує на тісний зв'язок із соціальним світом, який з прискоренням змінюється; мова літературної казки віддзеркалює тенденції сучасної соціальної дійсності, фольклорна казка зберігає традиційні казкові формули. Але й у фольклорній, і в літературній казках виокремлюються три основні групи: чарівні казки, казки про тварин і побутові казки.

Важливою естетичною ознакою казки є сюжетність. Окрім того, вона розповідає, передбачає безпосередній духовно-почуттєвий діалог казкаря і слухача. Діалогічність казки дає змогу відбутися процесу людського духовного спілкування, який не тільки є процесом передавання й сприймання інформації, а й, передусім, забезпечує безпосередню єдність, взаємодію й обмін особистісного життєвого досвіду.

Ця важлива естетична ознака зафіксована у всіх національних термінах, якими в різних народів називають ці твори. «Східнослов'янські – сказка (російське), казка (українське і білоруське) вказують на розповідь; те ж ми спостерігаємо і в інших слов'янських мовах польське bajka від bajac – розповідати, словацьке rozprávк від rozprávat, словенське pravlica від praviti, французьке conte, англійське tale, німецьке Marchen, всі пов'язані з дієсловом «розповідати» (3, с.78).

Казкаря в цьому діалозі відводиться особлива

роль. У казці акт комунікації чітко спланований і спрямований від казкаря до слухача. Казкарем своїм голосом, інтонацією, паузами, логічними наголосами, жестами, мімікою, застосовуючи різні засоби впливу (від навіювання, зараження, наслідування до переконання), вносить у розповідь особистісні емоційні переживання й тим самим впливає на слухача та і управляє його переживаннями. Зворотний зв'язок вочевидь безпосередньо проявляється в реакції слухача, його емоційному стані, зміні поведінки внаслідок інформації одержаної від казки. «Професійний казкаря достатньо добре розуміє стан слухача, – зазначає В.Д.Шинкаренко, – і може цей стан регулювати, певною мірою посилюючи вплив казки на слухача. Інформація, яка міститься в казці, структурується так що, з одного боку, максимально збігається з навколишнім світом, тобто безперервно корелює між світом та його знаковим і смисловим сприйняттям, а з другого боку – з будовою свідомості людини» (4, с. 166).

На жаль, традиційна фольклорна казка, що відповідала цьому показнику, сьогодні майже втрачена. І поле відвоювала літературна казка, яка в нашій сучасній культурі замінюється кіноказкою, мультфільмами зі спрощеним вестернізованим стилем переказу, викривленням первинного смислу казки, перетворенням казкового дійства з естетичного та етичного в суто розважальне з поїданням попкорну.

Історія культури засвідчила, що найкращими оповідачами, казкарями були жінки поважного віку – бабусі, які уособлювали пам'ять людства й у казковій формі передавали свій життєвий досвід наступним поколінням. Герой бразильського серіалу «Клон» дядечко Алі мав рацію, коли, звертаючись до своїх молодих одружених родичів, радив пошукати собі дідусів і бабусь, щоб бути впевненим, що діти не виростуть безхатченками.

Достатньо згадати сторінки творчих біографій О.С.Пушкіна, О.М.Горького, Лесі Українки та багатьох інших видатних людей, які пов'язані зі спогадами років дитинства та ролі усної народної казки в їхньому становленні як особистостей. Найкращими творцями цих казок були бабусі й дідусі, які не мали освіти, проте мали глибокий, мудрий, моральнісний внутрішній світ, що у казковій формі зберігався й передавався молодим.

В усі часи й у всіх народів казка як форма духовної культури активно включалася в систему виховання молодого покоління. Казка – це культурний, соціальний феномен, який репрезентує в художньо-фантастичній формі ціннісно смисловий універсум людини. Казковий світ – це особливий світ зі своєю онтологією, простором і часом, специфічними відносинами між персонажами, особливостями побуту, чітко окресленим моральним вектором. Казкова картина світу відбиває стійкі архетипічні відносини людини і світу, які були сформовані в процесі соціального і культурного розвитку людства. Казка – це не просто цікава усна розповідь про щось чи про когось, а засіб трансляції життєво важливих повідомлень, які спираються не на абстрактне мислення, а на реальне життя. Казка в художньо умовній формі дозволяє естетично, тобто почуттєво-духовно, побачити, пережити, зрозуміти такі життєві колізії, з

якими кожна людина стикається у своєму житті і від яких ніхто не захищений. Найважливішим є те, що казка своєю художньою логікою показує, як духовно-практично людина може долати протиріччя життя, не втрачаючи й не руйнуючи при цьому себе і свого світу. «Казка навчає мислити послідовно й логічно, хоча логіки в прямому розумінні в казці немає, але є логічна послідовність подій, яка виражається в тому, що будь-яка дія в казці породжує відповідну протидію, спрямовану на того, хто ці дії здійснює. Тому дії надається ще й моральне значення, – зазначає В.Д. Шинкаренко» (4, с. 153). При цьому дія оцінюється не самим казковим персонажем, а слухачами, яким адресована казка.

Естетична природа казки розкривається крізь призму естетичних цінностей. Прагнення героя до краси, героїчного, сміливого, демонстрації своєї сили але не заради зовнішньої демонстрації, іманентно несло в собі орієнтацію на світ моральних цінностей, таких як добро, справедливість, співчуття, дружба, любов. Це базові цінності, які притаманні всім суспільствам, не залежно від їхнього рівня розвитку.

Світ казки розгортається на основі такого естетичного принципу як принцип калокагатії – єдності прекрасного і доброго. Як зазначав Аристотель, бути калокагатійним означає бути і прекрасним у всіх відношеннях, і водночас добродійним. Саме цей ціннісний принцип важливий для всіх видів казок. Принцип калокагатії є базовим принципом, через який казка реалізує свою головну функцію – бути дійовим духовним механізмом формування в молодого покоління соціокультурного вставлення як до світу загалом, так і до світу рослин й тварин, до іншої людини зокрема, як до себе самої, до суспільства та світу сакрального.

Головною рушійною силою казки є подолання протиріччя між добром та злом у моральнісному плані й прекрасним та потворним в естетичному. Добро і зло, прекрасне і потворне у світі казки чітко визначені її персонажами – як носіями цих дієвих сил. І якщо в реальному житті людина стикається з певними труднощами морального оцінювання тієї чи іншої події, вчинків іншої людини, то казка з самого початку надає нам чіткий моральнісний орієнтир. Ця визначеність не змінюється впродовж усієї казки. У світі чарівної казки явища природи (ліси, ріки, гори, тварини) та речі матеріальної культури виявляються або злими, або добрими. Вони часто допомагають, чи ж, навпаки, шкодять головному герою оповідки, який обов'язково уособлює собою добро. Казкові добро і зло персоніфіковані в різних персонажах. Казкове зло ніколи не буває абсолютним, воно існує для того, щоб персонаж, який порушує світовий казковий порядок, не дотримується певних правил, був покараний, а в разі виправлення своєї поведінки одержав винагороду. Казкове зло виконує передусім за все виховну функцію, регулює поведінку героя, а отже, і слухача, який сприймає й естетично переживає переказ.

Калокагатійна визначеність чарівно-казкового світу дозволяє отримати відповідь на, мабуть, найважливіше світоглядне питання: «Що – Добро, а що – Зло?», «Що – Прекрасне, а що – Потворне?».

Добро і зло, прекрасне і потворне – це смислові орієнтири соціокультурного простору життєдіяльності людини. Між цьома смисловими полюсами розгортається буття людини у світі. «...Ці смисли не є частиною фізичного простору, й для того, щоб проявити ці невидимі смисли, які лежать в основі всіх відносин між людьми, існує казка, яка розставляє знаки на свої місця. Казка допомагає орієнтуватися в такому складному й незрозумілому світі, у якому значно більше загадок, ніж готових відповідей» (4, с. 173).

Казка – це універсальна форма духовної культури, яка на всіх етапах дитинства, починаючи з перших років життя і до моменту переходу в дорослий стан, відтворює моральну структуру чуттєво-емоційної сфери людей. На жаль, сьогодні ті соціальні інститути, які повинні опікуватися духовним становленням дитини (а ми всі родом з дитинства!), відкидають традиційну казку як засіб формування внутрішньої культури юного покоління.

Магічна духовно-перетворювальна сила казки відпрацьована багатьма поколіннями й перевірена століттями. Перетворювальний вплив казки проявляється в силі усного слова, слова, сповненого глибинним духовним смислом, яке без примусу, без декларації впливає на розширення й піднесення свідомості маленької людини. Казка не тільки сприяє цьому процесу, але й показує, як це відбувається і що здобувається внаслідок такого росту свідомості.

Психоаналітик-практик К.П.Естес, послідовниця К.Г.Юнга, визначила казку як вітамін для душі. На думку К.П.Естес, казка – це потужний психотерапевтичний засіб, який дозволяє людині самостійно, слухаючи чи читаючи казки, знаходити шляхи розв'язання своїх душевних негараздів. «Казки – це ліки... Вони мають цілющу силу, не примушуючи нас робити, бути, діяти – достатньо просто слухати їх. У казках містяться засоби, які дозволяють виправити чи відродити будь-яку втрачену душевну пружину... У казках є настанови, які допомагають нам прориватися крізь життєві терни» (6, с.28).

Показовим є діалог двох сучасних молодих людей, у якому один, звертаючись до другого, з негідним здивуванням повідомив, що його родичка покинула США й повернулася на батьківщину для того, щоб її маленька донечка закінчила початкову школу саме в Україні. На питання свого співбесідника: «Що змусило її до такого кроку?» – друг відповів так: « У США в першому класі більшу кількість навчального часу присвячують читанню й розповіданню казок маленьким школярам. А в нас діти одержують позитивне знання – вони вивчають математику, інформатику, природознавство, а не займаються всілякими дурницями». Така світоглядна позиція сьогодні є не випадковою, навіть серед учених: де-хто з них викидав казку як патріархальне, архаїчне явище з «корабля» сучасності. Відомий психолог Л.С.Виготський стверджував, що казка – це засіб введення в психіку дитини «хибних уявлень, які не відповідають правді і дійсності... Дитина залишається дурною й тупою до дійсного світу, вона замикається в нездоровій та затхлій атмосфері, здебільшого в царині фантастичних вигадок...»

Варто погодитися з думкою, згідно з якою слід навідріз відмовитись від усіх фантастичних і дурних уявлень, у яких зазвичай виховується дитина» (1, с. 300).

Математика, інформатика тощо – це необхідне, важливе, продуктивне сучасне знання, без якого неможливо уявити буття сучасної людини. Але не будемо забувати, що людське життя не зводиться тільки до сухого книжно-інформаційного раціоналізму. Людина виокремлюється в цьому світі насамперед як істота духовна, творча, головною її рисою, безперечно, є розум, але розум моральний, розум естетичний, тобто калокагатійний.

Висновки

Казка як форма духовної культури за своєю естетичною природою виконує головне завдання морального виховання людини – перетворення, піднесення інстинктивних, несвідомих почуттів до рівня духовних.

Казка як універсальний культурно-естетичний

феномен допомагає молодому поколінню виробити духовний імунітет проти аморального, бездуховного, сприяє формуванню світоглядного стрижня, без якого неможливо долати ті життєві випробування, з якими обов'язково стикається людина на своєму життєвому шляху.

Список літератури

1. *Выготский Л.С.* Педагогическая психология /Л.С. Выготский. – М.: Педагогика, 1991. – 396 с.
2. *Дунаєвська Л.Ф.* Українська народна казка /Л.Ф. Дунаєвська. – К.: Вища школа, 1987. – 128 с.
3. *Кравцов Н.И.* Сказка как фольклорный жанр. – В кн.: Специфика фольклорных жанров/ Н.И.Кравцов. – М.: Наука, 1973. – С. 68-84.
4. *Шинкаренко В.Д.* Смысловая структура социокультурного пространства. Миф и сказка /В.Д. Шинкаренко. – М.: Книжный дом «Либроком», 2009. – 208 с.
5. *Свод этнографических понятий и терминов.* – М.: Наука, 1991. – 465 с.
6. *Эстес К.П.* Бегущая с волками: Женский архетип в мифах и сказках/ К.П.Эстес. – К.: София, 2000. – 495 с.

Л.И. Мокляк

СКАЗКА КАК ИСТОЧНИК ФОРМИРОВАНИЯ ДУХОВНОЙ КУЛЬТУРЫ ЧЕЛОВЕКА

В статье анализируется эстетическая природа сказки как источника формирования духовной культуры человека.

L. Mokliak

FAIRY TALE AS A SOURCE OF FORMATION OF MAN'S SPIRITUAL CULTURE

The article deals with the aesthetic nature of a fairy tale as a source of formation of spiritual culture of man.